1 תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז/ב

אמר רבי כרוספדאי אמר רבי יוחנן שלשה ספרים נפתחין בראש השנה אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה בינוניים תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים **זכו** נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתה אמר רבי אבין מאי קרא ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו ימחו מספר זה ספרן של רשעים גמורין חיים זה ספרן של צדיקים ועם צדיקים אל יכתבו זה ספרן של בינוניים רב נחמן בר יצחק אמר מהכא ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת מחני נא זה ספרן של רשעים מספרך זה ספרן של צדיקים אשר כתבת זה ספרן של בינוניים

2 ריטב"א על ראש השנה דף טז/ב

ועכשיו קשה לנו מה שאמר ר' יוחנן, וכי כל הרשעים מתים ויש להם יסורים או כל הצדיקים חיים ויש להם הנאות, והלא הכתוב צווח (קהלת ז') יש צדיק אובד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו, וכתיב (קהלת ח') אשר יש צדיקים [אשר] מגיע אליהם כמעשה הרשעים, ואמר חבקוק (פ"א) כי רשע מכתיר את הצדיק, ומשנה שלימה שנינו (אבות פ"ד מט"ו) אין בידינו משלות הרשעים אף לא מיסורי הצדיקים, ואמרינן במסכת קדושין (ל"ט ב') כל שזכיותיו מרובין מעונותיו מריעין לו ודומה כמי ששרף כל התורה וכל מי שעונותיו מרובין מזכיותיו מטיבין לו ודומה כמי שקיים כל התורה, וכן הכתוב אומר ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו כמו שתרגם אונקלוס, ואמרו בהגדה אל אמונה ואין עול כשם שמשלמין לרשעים בעוה"ז מיעוט זכיות שבידם כך נפרעין מן הצדיקים מיעוט עבירות שבידם, לומר שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ואפי' לרשעים משלם שכר מיעוט זכיותיהן ואינם נבלעות בעבירותיהן, וכן נפרע מן הצדיקים ממיעוט עבירות שבידם ואינם נבלעות בזכיותיהן, וזהו שאמר (משלי י"א) הן צדיק בארץ ישולם אף כי רשע וחוטא:
ובתירוץ קושיא זו כתב רבינו הרמב"ן כי מה שאמר כאן צדיקים גמורים או רשעים גמורים לא צדיק ממש ורשע ממש אלא כל שזכה בדינו לטובה נקרא צדיק גמור כלומר צדיק בדין זה וכל שמתחייב בדינו נקרא רשע כלומר רשע בדינו כמו שאמר הכתוב (דברים כ"ה) והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע שפירושו צדיק בדינו ורשע בדינו, ופעמים שזה הזוכה בדין יהיה צדיק ממש וראוי לתת לו שכר גם כן בעוה"ז וכן הרשע שמתחייב רשע ממש וראוי להענישו כפי עונותיו אף בעוה"ז, או אפשר שהזוכה בדינו יהיה רשע גמור אלא שמטיבין לו בעוה"ז על מיעוט זכיות שבידו, והמתחייב בדין יהא צדיק באמת אלא שמריעין לו בעוה"ז לפי עבירות שעשה שראוי לקבל עונשן בעוה"ז, הכל לפי דינו של הקב"ה, וכשיהא יום המיתה ידין כל אחד בעולם הנשמות כפי הראוי לו, וכן ביום הדין בגוף ובנפש כפי הראוי לו, ואין דעתי נוחה בפירוש זה דאם כן היכי קרי להו צדיקים גמורים ורשעים גמורים בלשון הברייתא דלקמן, ובספר הדרשות יש לנו בזה פירוש מחוור בכל השמועה:

3 ספר החינוך - מצוה שיא

ומה שאמרו שם שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של צדיקים גמורים ואחד של רשעים גמורים ואחד של בינוניים. וענין פתיחת הספרים נאמר לפי הדומה על דרך המשל בענין השגחתו ברוך הוא עליהם, כדי שיכנסו הדברים באזני השומעים ידברו רבותינו לעולם במורגל בבני אדם. צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, פירש מורי צדיק גמור בכאן שכולו זכאי, וכן רשע גמור בכאן שכולו חייב, ולפיכך נחתם מיד למיתה, אחר שאין לו זכות בעולם שיגן עליו. בינוניים תלויין עד יום הכיפורים, ואז גמר דין שלהם נחתם:

4 תוספות על ראש השנה דף טז/ב

ונחתמין לאלתר לחיים. מדקא חשיב בינוניים משמע דצדיקים קרי למי שזכיותיו מרובים ורשעים גמורים למי שעונותיו מרובים ופעמים הצדיקים נחתמין למיתה ורשעים גמורים לחיים דכתיב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו (דברים ז) דאמרינן בסוף פ"ק דקדושין (דף לט: ושם) מי שזכיותיו מרובין מעונותיו דומה כמי ששרף את כל התורה כולה ולא שייר ממנה אות אחת ואי עונותיו מרובין מזכיותיו דומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת וכל זה דקרי הכא גבי רשעים מיתה וגבי צדיקים חיים כלומר לחיי העולם הבא:?

5 שער הגמול להרמב"ן אות ב

זה הדין שאמרו חכמים זיכרונם לברכה שכל אדם נידון בראש השנה אינו אם יזכה לגן עדן ולחיי העולם הבא או יתחייב לגיהנם ואבדון שאין אדם נידון בראש השנה אלא לעניני העולם הזה אם ראוי לחיים ולשלוה או למיתה ויסורין כך אמרו חכמים בראש השנה (כז א') "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כי חק לישראל הוא משפט לאלוהי יעקב ועל המדינות בו יאמר אי זו לחרב ואיזו לשלום איזו לרעב ואיזו לשובע ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמוות" אלא כך היא המידה בראש השנה שוקלין מעשיו שלאדם ונכתב ונחתם לזכות ולחובה בעולם הזה כפי מה שמגיע לו בחלקו לפי מעשיו בעולם הזה וכשהאדם נפטר לבית עולמו שוקלין ופוסקין עליו חלקו כפי הראוי לו בעולם הנשמות."

6 שו"ע או"ח סימן תקפב

הגה - ונוהגין שכל אחד אומר לחבירו: לשנה טובה תכתב (טור)

7 מגן אברהם על או"ח סימן תקפב

(ח) תכתב ותחתם. (מ"צ) וכן נכון שיחזיקו לצדיק שנחתם לאלתר לחיים. וכתב הלבוש שלא לאומרו אחר ג' שעות ראשונות שכבר נגמר הכתיבה ע"ש בסימן תקצ"ו ובסימן תקפ"ד כתב דג' ראשונות הקב"ה יושב ודן וצ"ע דהא אנן אמרי' ממקומו הוא יפן ברחמים והטעם משום דקי"ל בשניות יושב ודן ומבקשים שיפן ברחמים כמ"ש הגמ"נ הלכות יה"כ בשם תוס' פ"ק דע"א ואף שהתו' כתבו שם דנוסח התפלה כך הוא היינו לשינוי' קמא דגמ' אבל אנן קי"ל כשינוי' בתרא דלא תיפוך ע"ש וכ"כ התרגום יונתן וירושלמי בפסוק הצור תמים וכ"כ מט"מ דבשניות יושב ודן וא"כ יכולים לאומרו עד (") אחר חצות עמ"ש רסי' תקפ"ד וכתוב שם (") בהגמ"נ דביה"כ אומרים ממקומו בכל התפלות משום דהקב"ה דן כל היום כולו ע"ש (") ועסי' תקצ"א (") ובס' י"מ ח"ב מתה"מ פ"י כתב שגם צדיקים אין נחתמים אלא ביה"כ רק שנכתבים בר"ה ע"ש:

8 ביאור הגר"א על או"ח סימן תקפב

ונוהגין כו' תכתב. כי מש"ש שלשה ספרים כו' היינו לחיי ע"ה כמ"ש תוס' שם ודלא כהר"ן שכת' לעה"ז וצדיקים ורשעים בדינן דהא אמרינן ואדם נידון בר"ה וגזר דין כו' אלמא אין החתימה אלא ביה"כ ומתני' בכל אדם מיירי וכן מש"ש תבואה שאירע בה קרי כו' אדם כו'. החליט הגמ' בכל אדם אלא דחיי עה"ז שוין בכל אדם אלא דאע"פ שנכתב אם חוזר בעי"ת נקרע הגזר דין ונכתב ונחתם ביה"כ לטובה וזהו התועלת דאינו נחתם עד יה"כ וז"ש שב בנתיים כו' וזה שמבקשין בעי"ת וכתבנו כו' ליקרע גזר דין ויכתבנו לחיים ולכן אין לאומרו ותחתם אלא תכתב:

9 תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז/א

דתניא הכל נידונים בראש השנה וגזר דין שלהם נחתם ביום הכפורים דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר הכל נידונין בראש השנה וגזר דין שלהם נחתם כל אחד ואחד בזמנו בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים רבי יוסי אומר אדם נידון בכל יום שנאמר ותפקדנו לבקרים רבי נתן אומר אדם נידון בכל שעה שנאמר לרגעים תבחננו וכי תימא לעולם רבי יהודה היא וכי קתני מתניתין אגזר דין אי הכי קשיא אדם אמר רבא האי תנא דבי רבי ישמעאל היא דתנא דבי רבי ישמעאל בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בחג נידונין על המים ואדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכפורים וכי קתני מתניתין אתחלת דין

10 תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז/א

והתניא תבואה שאירע בה קרי או אונס קודם הפסח נידונית לשעבר לאחר הפסח נידונית להבא אדם שאירע בו קרי או אונס קודם יום הכפורים נידון לשעבר לאחר יום הכפורים נידון להבא

11 תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טו/ב

תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו אמר רבי אבהו מאי קראה תקעו בחדש שופר (בכסא) [בכסה] ליום חגנו איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה וכתיב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מאי משמע דהאי חק לישנא דמזוני הוא דכתיב ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה מר זוטרא אמר מהכא הטריפני לחם חקי

12 רמב"ם יד החזקה הלכות תשובה פרק ג

(ב) וכשם ששוקלין זכיות אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכיותיו ביום טוב של ראש השנה מי שנמצא צדיק נחתם לחיים ומי שנמצא רשע נחתם למיתה והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה׃

13 ירושלמי ראש השנה פרק א הלכה ג

ולא שמיע דא"ר קרוספא בשם ר' יוחנן שלש פינקסיות הם אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים זה של צדיקים גמורין כבר נטלו איפופסי של חיים מראש השנה זה של רשעים גמורין כבר נטלו איפופיס שלהן מראש השנה של בינוניים כבר ניתן להן עשרת ימי תשובה שבין ראש השנה ליום הכיפורים אם עשו תשובה נכתבין עם הצדיקים ואם לאו נכתבין עם הרשעים. מ"ט (תהילים סט) ימחו מספר אלו הרשעים חיים אלו הצדיקים ועם צדיקים אל יכתבו אלו הבינוניים.

14 שו"ע או"ח סימן תרב

אין מקדשין הלבנה עד מוצאי יום כפור

15 ביאור הגר"א על או"ח סימן תרב

אין מקדשין כו'. כמ"ש במ"ס דדוקא כשהוא מבושם ובשמחה ובמדרש במוצאי יה"כ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה כו' והביאו הג"מ וע"ל סי' תרכ"ד ס"ה בהגה ואוכלים ושמחים כו' והעיקר כי"א שטוב לקדש הלבנה קודם יה"כ כדי שמצוה זו תכריע לכף זכות׃

16 פירוש הגר"א לספרא דצניעותא - פרק א

כמ"ש בס"י וברא את עולמו בספר וספר וסיפור וענייני ב' ספרים וסיפור הוא כי בדיבור בפעם א' נתגלה מחשבתו אבל בספר בב' פעמים. אחד כשכותב ונתגלה מחשבתו בעולם אבל עדיין סתום הספר. ושני כשקורין הספר אז נתגלה. אבל בדיבור כולל שניהם בפעם א'. והם חב"ד כמ"ש בס"י שבהם נברא העולם כמ"ש (משלי ג' י"ט) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו.

17 פירוש הגר"א לספרא דצניעותא - פרק א

וע"י נתן התורה שחו"ב הן ב' ספרים שהן כף כו'. ששני הידים הן כעין שני לוחות ה' אצבעות בזו וה' בזו כמו בלוחות והן הכותבין מכתב אלקים חרות על הלוחות. והתורה נתנה ע"י מכתב על הלוחות וע"י דבור עשרת הדברות לישראל והוא הלשון ובו נכלל כל שבשני הלוחות.

18 פרוש הגר"א ז"ל על ספר יצירה - פרק א משנה א

בספר כו'. הן חב"ד כמ"ש בזהר פ' תרומה ובז"ח והן כוללין הכל כמ"ש בא"ז דעייל בכל גופא וכו' וכן אמ"ש כוללין כל גופא וכן יה"ו והכל א' וכמ"ש ה' בחכמה וכו' וכמש"ל ארץ ממים כו' שמים מאש ואמר בדעתו כו' שהוא האויר שנתחלקו מים עילאין מתתאין ובמקומן האויר, והן ב' ידים ולשון כמ"ש אף ידי יסדה ארץ וימיני כו' בדבר כו' וכמ"ש ויאמר אלהים יהי אור ויעש כו' והן ג' ספרים שנפתחים כו' וכמש"ל כף כו' וכף כו' ולשון כו'

19 פרוש הגר"א ז"ל על ספר יצירה - פרק א משנה א

והן מחשבה ודבור ומעשה. ספר במחשבה וזהו וירא אלהים כי טוב, וספר המעשה ויעש כו' והן בחו"ב אומר ועושה, וסיפור ויאמר, וז"ס ש"ם ש"ם ובשניהם חק משפט וש"ם בזה נסהו.

20 פירוש הגר"א לספרא דצניעותא - פרק ג

וז"ש בס"י חמש כנגד חמש וברית יחיד מכוון באמצע במלת הלשון ואמרנו לעיל כי ת"ת הוא לישן סתים לאימא כמ"ש בפ"א. והמכריע כולל שני הקצוות וכמ"ש לעיל והן ספר וספר וסיפור וסיפור כולל שני הספרים. והן נגד לוחות הראשונות ספר וספר הן שני לוחות נגד ב' ידים חמש נגד חמש וסיפור הוא עשרת הדיבור במאמר אחד ות"ת נקרא אחד כידוע. וזהו בכל"ל ופר"ט כי ת"ת גבוה מחו"ג כידוע וכן בהיכלות היכל הרצון עליון מהיכל אהבה והיכל זכות:

21 יהל אור על הזוהר חלק ב דף רנו/ב

[וכל מעשיך בספר נכתבין]:
פירשו הראשונים "וכל מעשיך בספר נכתבין" הוא האויר שהוא ספירי, וכל מעשה או דיבור נחקק באויר והאויר חיוני ונעשה בריה שלימה, והוא פועל האדם. וכמו שהעולם נברא בספר וספר וסיפור - כן כל מעשה האדם, כי בצלם אלהים כו'. וג' ספרים נפתחים בראש השנה, של צדיקים כו' (ר"ה טז, ב), כי כל קלין ומעשים לא אתאבידו ובראש השנה נפתחים גן עדן וגיהנם, ואף שלכל מעשה של אדם יש פרט מיוחד, מכל מקום כולם נכללין בכלל אחד והם מלבוש האדם. ולכן צדיקים נכתבין כו' למעלה שגן עדן גבוה מהארץ שלנו, ושל רשעים לגיהנם למטה, ושל בינונים תלוין באויר העולם הזה, עד יוה"כ. והענין שנסתבכו בה המפרשים - העיקר הוא שכאן מיירי לענין העולם הבא. וצדיקים ורשעים אף החתימה בראש השנה ושל בינונים אף הכתיבה ביום הכפורים. וענין הדין בעולם הזה דעבדין ליה יום טב (קידושין לט, ב), אבל דין העולם הזה לכל אדם בשוה והכתיבה כולם בראש השנה והחתימה כולם ביום הכפורים (עיין מ"ש רבינו באורח חיים סוף סימן תקפ"ב). וכן התפלות של הגאונים בג"ר על העה"ב כי העה"ב שם בחג"ת אתפשטות' דבינה. ובג"א על העה"ז כי שם מלכות ואין בין מים עליונים למים כו' וכמ"ש בריש קו המדה.:

22 אדרת אליהו על בראשית פרק א פסוק יד

פירוש אחר (רבה ו, ב). "לאותות" אלו שבתות, שנאמר (שמות לא, יז) והיה לאות ביני כו'. "ולמועדים" אלו שלש רגלים. "ולימים" אלו ראשי חדשים, כמו (כט, יד). חדש ימים. "ושנים" אלו ראשי השנים. וחשב ממשלת הירח. "לאותות" זה ממשלת השמש, שכל השבוע מחובר מימים. "ולמועדים" היא ממשלת הירח, שהם מועדים על פי קביעות החדש, בחמשה עשר בו ובששה בו. "ולימים" הוא גם כן ממשלת הירח, הוא קידוש החדש על פי ראיית המולד. "ולשנים" הוא ממשלת השמש, שאנו מונין שנת החמה, לכן באו העיבורים. והבן שלא חשב יום הכפורים, מפני שעשרת ימים שבין כסא לעשור נקראים 'ראש השנה', לפי ששנות החמה יתרים על שנת הלבנה כמספרם. ולכן המעשים הנאותים הנפעלים בימים אלו חשובים ככל השנה. ולכן אין מזכירין 'ראש חדש' בראש השנה, מפני שזכירה אחת עולה לכאן ולכאן, מפני שהחדש נכלל בשנה, כי השנה היא ממשלת החמה והסיהרא נכלל בחמה, כלילה ביום, שיום ולילה נקראים 'יום' כמו שביארנו (פסוק ה'). וכן השמש זכר המשפיע נגה לסיהרא, ולכן היא כלולה בחמה:

23 פירוש הגר"א לספרא דצניעותא - פרק ב

באלו עשרה ימים מתעברין בה כל הי"ב חדשים ובה נכללין כא' והיא שנת החמה כמ"ש בר"מ ובתיקונים לכן אין נחלקין בה לחדשים ששנת החמה אין בה חדשים ובה מתעבר ז"א באלו הימים בט' תיקונים שלו כמ"ש למטה. ושנת החמה יתירה על שנת הלבנה עשרה ימים ואלו הן עשרה ימים שבין ר"ה ליה"כ ימי העבור ולכן הן נחשבין לשנה שעברה כמ"ש (ר"ה י"ו א') אדם שאירע לו קרי קודם יה"כ כו'.

24 מאמר החכמה

>ענין ספר החיים< הנה האדם נידון תחלה על פי מעשיו לימנות בצדיקים או ברשעים, וזה הנקרא ממש ספר החיים וספר מתים דהיינו הנקבע בין הצדיקים הוא הנכתב בספר החיים והנדחה ונקבע בין הרשעים הוא הנכתב בספר המתים, והתלוי ועומד הוא הבינוני שאין דינו נגמר עד יוה"כ, ועל זה מתפללים ואומרים זכרנו לחיים, ואמנם עוד יש הגזירות על המקרים שבעולם הזה כי אפשר לצדיק שיתיסר מפני היותו צדיק, ואפשר שמפני צדקו יצליח, ולרשע כמו כן אפשר שיצליח מפני היותו רשע, ואפשר שמפני רשעו יאבד, או יתיסר, ונמצאו גזירות אלה נמשכות אחרי הדין הראשון שזכרנו, ואולם על כל הגזירות האלה מתפללים וכתוב לחיים טובים וכן בספר חיים ברכה וכו':